

לקראת שבת

עיונים וביאורים בפרשת השבוע

מתורת

הוד כ"ק אדמו"ר מליובאוויטש

זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע

שנה ה' / גליון קפח

ערש"ק פרשת פינחס ה'תשס"ח

פתח דבר

בעזרהי"ת.

לקראת שבת קודש פרשת פינחס, הננו מתכבדים להגיש לקהל שוחרי התורה ולומדי, את הקונטרס 'לקראת שבת' (גליון קפח), והוא אוצר בלום בעניני הפרשה מתוך רבבות עניני חידוש וביאור שבתורת נשיא ישראל ומנהיגו, כ"ק אדמו"ר מליובאוויטש זצוקלה"ה נבג"מ זיע"א.

וזאת למודעי, שבדרך כלל לא הובאו הביאורים בשלימותם, ובאיזהו מקומן אף עברו עריכה קלה, ושגיאות מי יבין. ועל כן פשוט שמי שבידו הערה או שמתקשה בהבנת הביאורים, מוטב שיעיין במקורי הדברים (כפי שנסמנו בתוכן העניינים), שם נתבארו הדברים באריכות, במתיקות ובתוספת מראי מקומות.

* * *

ויה"ר שנזכה לקיום היעוד "כי מלאה הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים", ונזכה לשמוע תורה חדשה, "תורה חדשה מאיתי תצא", במהרה בימינו ותיכף ומיד ממש.

בברכת שבתא טבא,
מכון אור החסידות

יוצא לאור על ידי
מכון אור החסידות

אה"ק:

ת.ד. 2033 כפר חב"ד 72915

טלפון: 03-9604-832 פקס: 03-9607-370

ארה"ב:

325 Kingston Ave., Brooklyn, NY 11213

(718) 732-9017

תוכן העניינים

מקרא אני דורש

הסברת טענתן של בנות צלפחד בכך שצריכות לקבל נחלת אביהן בארץ ישראל, תוך הסברה נפלאה בכך שמדגישים שחטאו לא הי' בעדת קרח או במתלוננים.

(ע"פ לקוטי שיחות חלק ח עמ' 171 ואילך)

יינה של תורה

ביאור מה שניתנה הכהונה לפינחס כשכר על פעולתו, דלכאורה זהו דבר הבא בתולדה וכיצד יכול להיות זה שכר; בהקדם ביאור מהות עבודתו דפינחס, על יסוד דברי הגמ'.

(ע"פ לקוטי שיחות חלק לג עמ' 164 ואילך)

חידושי סוגיות

בהא דשמע"צ רגל בפ"ע ובדין לינה שבו – יקדים שבב' הפירושים ברש"י על "עצרת" רמז שיטתו בגדרי הדינים שבש"ס בהא דהוי רגל בפ"ע ובדין טעון לינה – שנחלקו בהם הראשונים / יקשה אמאי לא נתפרש ברש"י דיני הלינה וזמנה / ידייק רבות בדברי רש"י / יבאר דרש"י נתכוין ליישב בב' דרכים הא דשמע"צ לא נקרא "מקרא קודש" כשאר מועדות, אי משום שנשתנה לענין גדר איסור מלאכה או בדין לינה שבו / יבאר מה שנצרך לדברי אגדה, שהוא טעמא דמילתא לב' הפירושים – אמאי נשתנה שמע"צ משאר מועדות / יסיק דלרש"י כאן – רגל בפ"ע הוא לענין גדר איסור מלאכה, ודין לינה הוא מחמת היום (קרבן הציבור) ולא חגיגת היחיד.

(ע"פ לקוטי שיחות חלק לג עמ' 176 ואילך)

הוספה – דרכי החסידות

אגרת קודש מכ"ק אדמו"ר מוהרי"צ מליובאוויטש נ"ע – אודות שמירת העבודה הפרטית דכ"א.

(אגרות קודש חלק ד עמ' שמ)

מקרא אני דורש

טענת בנות צלפחד בירושת הארץ

הסברת טענתן של בנות צלפחד בכך שצריכות לקבל נחלת אביהן בארץ ישראל, תוך הסברה נפלאה בכך שמדגישים שחטאו לא ה' בעדת קרח או במתלוננים

א. בפרשתנו מסופר על טענת בנות צלפחד, שרצו לקבל את חלק אביהן בארץ ישראל, ואמרו (כו, ג-ד): "אבינו מת במדבר, והוא לא הי' בתוך העדה הנועדים על ה' בעדת קרח, כי בחטאו מת ובנים לא היו לו. למה יגרע שם אבינו מתוך משפחתו, כי אין לו בן, תנה לנו אחוזה" וגו'.

ועל מה שאמרו "כי בחטאו מת" – פירש רש"י: "לפי שהיו באות לומר 'בחטאו מת', נזקקו לומר לא בחטא מתלוננים ולא בעדת קרח שהצו על הקב"ה, אלא בחטאו לבדו מת ולא החטיא את אחרים עמו. רבי עקיבא אומר: מקושש עצים הי', ורבי שמעון אומר: מן המעפילים היה".

והנה בענין זה כבר האריכו במפרשי התורה ומפרשי הש"ס (בבא-בטרא ק"ח, א. שבת צו, ב), ועוד. אבל על פי הידוע שרש"י בפירושו על התורה בא לפרש "פשוטו של מקרא" בלבד, הרי שדבריו צריכים ביאור מיוחד, וכדלקמן.

ב. ובכך:

הנה כשלומדים דברי רש"י בפשטות (וכן לכאורה הבינו במפרשים), כוונת בנות

צלפחד היתה כך: אם אביהן הי' בגדר "מחטיא את אחרים" – אז היו מבינות שאין לו חלק בארץ; אולם כיון ש"בחטאו לבדו מת" – הרי שיש לו חלק בארץ, והן רוצות לקבלו בתור בנותיו.

אבל אם נפרש כן, הרי שמתעוררים קשיים רבים (בדרך הפשט):

- (א) עצם הענין – וכי היכן מצינו במקרא ש"מחטיא את אחרים" אין לו חלק בארץ?!
- (ב) אם כל כוונת בנות צלפחד היתה לומר שאביהן לא הי' "מחטיא את אחרים" – הי' להן לומר בפירוש ובקיצור: "בחטאו לבדו מת" – ותו לא.
- (ג) למה פירטו דוקא את שני החטאים של "חטא מתלוננים" ו"עדת קורח"?
- (ד) אם כל הכוונה היא לשלול שצלפחד הי' "מחטיא את אחרים" – הרי מהיכן למד רש"י לפרש באופן חיובי, ע"פ פשוטו של מקרא, איזה חטא הוא כן חטא: "מקושש עצים" או "מן המעפילים"?! והרי בפסוק כתוב רק "בחטאו מת" – מבלי לפרש מאומה!

ג. ויש לומר בכיזור הענין:

עיקר כוונת בנות צלפחד היתה (לא זה שאביהן לא החטיא את אחרים, אלא) להדגיש שהוא לא חטא בחטא הקשור לארץ ישראל.

ולכן הדגישו שהוא לא הי' "בחטא מתלוננים" – שהכוונה בזה למה שכתוב בהמשך לפרשת המרגלים (שלח יד, ב-ג): "ויילונו . . כל בני ישראל ויאמרו אליהם כל העדה . . ולמה הי' מביא אותנו אל הארץ הזאת" – שהתלוננו בענין הכניסה לארץ ישראל.

ומובן ש"מדה כנגד מדה" – כיון שהתלוננו בענין זה של ארץ ישראל, לכן ניטלה מהם הזכות בארץ ישראל, וכמו שאמר הקב"ה (שם כז-ל): "את תלונות בני ישראל אשר המה מלינים עלי שמעתי . . כאשר דברתם באזני כן אעשה לכם . . אשר הלינתם עלי, אם אתם תבואו אל הארץ אשר נשאתי את ידי לשכן אתכם בה כי אם כלב בן יפונה ויהושע בן נון".

וכמו כן הזכירו שצלפחד לא הי' ב"עדת קורח שהצו על הקב"ה" – כי גם בעדת קורח מצינו טענה בענין ארץ ישראל, שהרי דתן ואבירם אמרו "אף לא אל ארץ זבת חלב ודבש הביאתנו" (קרח טז, יד), וענין זה פעלו על כל עדת קורח.

וזה הי' עיקר כוונתם ב"חטאו מת" – להדגיש שלא מת בחטא המתלוננים וכן לא בעדת קורח, שהם חטאים השייכים לארץ ישראל, אלא בגלל חטא אחד, ולכן אין סיבה שיפסיד את חלקו בארץ ישראל;

אלא שדרך אגב הדגישו גם "בחטאו לבדו מת (ולא החטיא את אחרים עמו)" – כי ירושת הארץ שייכת גם לקיום כל המצוות (כמפורש במקרא: פ' אחרי יח, כד-כח. קדושים כ, כב-כד. ריש פ' בחקתי ועוד), ולכן אמרו שגם בחטא שאינו תלונה על ארץ ישראל לא החטיא אחרים עמו, שעל ידי זה תוגדל הטענה "למה יגרע שם אבינו".

לקראת שבת

ז

[ועוד זאת: מצד כיבוד אב הוצרכו להקטין את חטאו של אביהן כל כמה שאפשר].

ד. אלא שלכאורה אין הדברים מחוורים, כי כיון שהתורה אומרת שהמתלוננים היו כל ישראל: "וילוננו . . כל עדת בני ישראל" – איך יתכן שצלפחד לא הי' חלק מחטא זה?

וכדי לתרץ תמיהה זו, מבהיר רש"י ואומר במפורש במה הי' חטאו של צלפחד, שעל ידי זה יובן כיצד אפשר לומר שהוא לא הי' "בחטא מתלוננים" – ובזה יש שתי שיטות:

"מקושש עצים היה" – שלפי זה נשלל מאליו חטא המתלוננים, שהרי מעשה המקושש הי' שונה לפני שילוח המרגלים (ראה פרש"י שלח טו, לב. וראה בארוכה שיחת ש"פ עקב תשכ"ח).

"מן המעפילים היה" – שלפי זה אמנם הוא הי' מתחילה בין כל העדה שהתלוננו כנגד ארץ ישראל, אבל אחר כך הוא עשה תשובה על זה והעפיל לעלות לארץ כדי לתקן את חטא התלונה כנגד ארץ ישראל (כמסופר בפ' שלח). שמזה מובן, שאמנם הוא חטא בחטא המעפילים, שהי' נגד רצון ה' (שהרי משה הזהירם במפורש שלא לעלות) – אבל בענין הכניסה לארץ עשה תשובה, וכל מיתתו היתה בגלל חטא אחר, כך שאין סיבה שיפסיד את חלקו בארץ ישראל.

ה. לפי ביאור זה יומתק גם זה שרש"י הביא את שתי השיטות בחטא צלפחד בשם אומרון – רבי עקיבא ורבי שמעון – דבא לרמוז בזה שלשיטתייהו אזלי:

כי הנה, על רבי עקיבא מצינו שהי' "רגיל לזכות את ישראל" (רש"י ד"ה שבקי – סנהדרין קי, ב). ולכן הוא מפרש שצלפחד הי' מקושש עצים ולא מן המעפילים – כי על ידי זה הוא מומעט בחטאו:

א) חטא המקושש הי' חטא יחידי לגמרי, ולא היתה בזה השתתפות של אחרים כלל, ובמילא הרי זה מושלל לגמרי מענין "החטיא את אחרים".

ב) חטא המקושש הי' בשבת הראשונה שהיו ישראל במדבר (ראה רש"י שלח טו, לב), לפני מתן תורה – והרי מובן בפשטות, שלפני מתן תורה לא היתה חומרה במצוות כמו אחרי מתן תורה.

אבל רבי שמעון מפרש ש"מן המעפילים היה", כי רבי שמעון לשיטתי' ש"דריש טעמא דקרא" (גיטין מט, ב. וראה רש"י סנהדרין קי, ב ד"ה אמר ר"ש), ובעניננו:

אמנם חטא המעפילים הי' חמור יותר מאשר חטא המקושש, אבל הטענה "למה יגרע שם אבינו" מוטעמת יותר דוקא אם נאמר שצלפחד הי' מן המעפילים, שאז נמצא שזה עצמו ש"בחטאו מת" הוא טעם חיובי לכך שיקבל חלק בארץ ישראל – כיון שהוא מסר נפשו כדי לבטא את חזרתו בתשובה על כך שהתלונן כנגד ארץ ישראל.

יינה של תורה

”כהונת עולם” כשכר לפינחס

ביאור מה שניתנה הכהונה לפינחס כשכר על פעולתו, דלכאורה זהו דבר הבא בתולדה וכיצד יכול להיות זה שכר; בהקדם ביאור מהות עבודתו דפינחס, על יסוד דברי הגמ'.

א. בתחילת פרשתנו מסופר אודות השכר שנתן השי"ת לפינחס ש"השיב את חמתי וגו' בקנאו את קנאתי וגו'" – "הנני נותן לו את בריתי שלום", "כהונת עולם" לו ולבניו אחריו. ולמרות שאף קודם לכן ניתנה הכהונה לזרעו של אהרן – מ"מ, הי' זה רק עבור אהרן ובניו שנמשחו עמו, ולבניהם שיבואו לאחר המשיחה. משא"כ פינחס שנולד קודם לכן, ואף לא נמשח, נמצא שלא בא לכהונה עד שקיבל זאת כשכר על הריגת זמרי (זבחים קא, ב. רש"י ריש פרשתנו).

וצריך ביאור:

שכר בא עבור עבודה כלשהי, ולפי מידת העבודה, שככל שגדולה העבודה כך נקבע גודל השכר; אבל ענין הכהונה אינו ענין של שכר, אלא הוא דבר השייך ב"טבע" אהרן ובניו. דכאשר משח השי"ת את אהרן ובניו, בזה הם הובדלו משאר בני ישראל ונתקדשו להיות כהנים. ואילו אלו שלא מתייחסים אחר אהרן ובניו שנמשחו, לא תועיל להם שום עבודה בכדי להיות כהנים.

וכדברי רש"י (לעיל טז, ה) בנוגע לכהונה: "גבולות חלק הקב"ה בעולמו יכולים אתם

לקראת שבת

ט

להפוך בוקר לערב כן תוכלו לבטל את זו, שנאמר ויהי בקר ויהי ערב ויבדל כן ויבדל אהרן להקדישו וגו'". ונמצא, שכהונה היא דבר שהשי"ת העמיד בטבע אהרן ובניו.

ולפ"ז אינו מובן בנוגע לפינחס, דמכיון שמצד עצמו לא הי' כהן – כיצד השיג הוא את הכהונה ע"י עבודתו "בקנאו את קנאתי וגו' "?

ב. ויובן זה בהקדם מה שמצינו בגמרא (ברכות נו, סע"ב): "הרואה פינחס בחלום פלא נעשה לו", ופרש"י שם "פלא נעשה לו, כמו שנעשה לפינחס כדאמרין בסנהדרין" (פב, ב).

והנה, בסנהדרין שם איתא: "ששה נסים נעשו לו לפינחס"; ולפ"ז צריך ביאור:

(א) מכיון ש"ששה נסים נעשו לו לפינחס" (וראה בפרש"י עה"ת (ס"פ בלק) "והרבה נסים נעשו לו"), א"כ, מדוע "הרואה פינחס בחלום (רק) פלא (אחד) נעשה לו" – והלא אין זה "כמו שנעשה לפינחס" ?

(ב) מכיון שלשון הגמ' בסנהדרין הוא "ששה נסים נעשו לו", הו"ל לגמ' הכא (לפרש"י שזה "כמו שנעשה לפינחס") למימר "נס נעשה לו" ? ומדוע אמרה "פלא נעשה לו" ?

ג. וי"ל הביאור בכל זה:

בהנהגת העולם – ועד"ז הוא בעבודת האדם – ישנם שלושה ענינים: (א) טבע, (ב) נס, (ג) פלא. וכדלקמן.

בעבודת האדם, ישנו סוג עבודה שע"פ מסגרת הטבע, והיינו שמקיים את רצון השי"ת במדידה והגבלה. ולכן, כאשר מגיע ענין הדורש יציאה ממסגרת הטבע ומסירות נפש – אין הוא מוסר את נפשו; ויש סוג עבודה שאינו מוגבל בגדרי הטבע, וגם כאשר מגיע ענין הדורש מסירות נפש ויציאה מגדרי הטבע שלו, האדם מוסר את נפשו.

ומידה כנגד מידה – לפי הנהגת האדם כך גם ההנהגה עימו מלמעלה:

כאשר האדם מתנהג ע"פ גדרי הטבע, אזי גם ההנהגה מלמעלה היא ע"פ טבע. והיינו, שהנהגת העולם היא לפי סדרי טבע הבריאה: כאשר "בחוקתי תלכו ואת מצותי תשמרו" אזי "ונתנה הארץ יכולה וגו'" (ר"פ בחוקתי), ובאם לאו ח"ו אזי השי"ת מתנהג בדרך האחרת. והיינו, שההנהגה מדודה לפי סדרי הטבע;

ובהנהגה זו, הנה כשם שאצל האדם אין מקום שייצא ממציותו וימסור את נפשו (כנ"ל) – כך גם מלמעלה, אין בהנהגה זו מקום להנהגה של נס, שענינו הוא שיזוד מערכות הטבע.

אבל כאשר הנהגת האדם היא באופן שאין שום הגבלה המונעת בעדו מלקיים את

לקראת שבת

י

רצונו ית', ולכן הוא מוסר את נפשו – אזי גם מלמעלה הנהגה היא באופן של "נס", המורה על כך שאין דבר המונע את מילוי רצונו ית', ובאם מצב הטבע מנגד לרצונו הרי הקב"ה משנה את הטבע.

ד. והנה, במסירות-נפש גופא יש שני אופנים:

יש אדם שעיקר עבודתו היא ע"פ טעם ודעת, בלימוד התורה, קיום המצוות, וכיו"ב, אלא שאם נצרך באיזה פרט מסירת נפש, הרי הוא מתייגע ומעורר בעצמו הנהגה חדשה של מסירת נפש. ולפ"ז, המסירת-נפש תלוי' במידה וחשבון אם הדבר מתאים ע"פ שולחן ערוך (אם מדובר בג' העבירות החמורות, או כשיש חילול השם וכיו"ב);

אבל יש אדם שהוא איש מסירת נפש, שהוא מסור ונתון לגמרי לרצונו ית' ואין לו רצון בפ"ע כלל. ענינו הוא מסירת נפש להקב"ה, ואזי בדרך מחילא יש לו מסירת נפש בכל ענין ופרט הקשור לעבודתו ית'.

ומידה כנגד מידה, כנגד שני עבודות יש שני אופנים מלמעלה – "נס" ו"פלא":

מצד המסירות נפש שבאה ע"י פעולה ועבודה – בא ענין של "נס", שהוא שידוד מערכות הטבע. אשר מזה גופא מובן, שיש נתינת מקום להנהגת הטבע, אלא שפועל בה שידוד וביטול, ולכן, בכל פעם שיש נס צ"ל פעולה חדשה של ביטול הטבע.

ומצד המסירות נפש שבאה בדרך ממילא – בא ענין ה"פלא", שכדברי רש"י (שופטים יז, ה) "כל הפלאה לשון הבדלה ופרישה". והיינו, הנהגה שמובדלת לגמרי מהנהגת הטבע, עד שאינו בגדר הטבע, ובמילא אין זה שבכל פעם ישנה פעולה מיוחדת של שידוד הטבע, אלא נקבעה כאן הנהגה נסית שהיא תהי' הנהגה הרגילה.

ה. וכזו, כאופן הג', היתה אופן הנהגתו של פינחס:

דהנה, באם הי' אצלו המסירות-נפש שמצד מדידה וחשבון, לא הי' פינחס מוסר נפשו – שכן, אין בזה כל חיוב, ואדרבה, אם הי' שואל הרי "אין מורין כן" (סנהדרין פב, א). ובפרט לפי דברי הירושלמי (סנהדרין פ"ט ה"ז, וכפירוש היפה מראה שם) שהי' זה "שלא ברצון חכמים". ועוד זאת בנדו"ד, שהרי משה רבינו לא עשה כלום, וא"כ מדוע שהוא יפעל בזה (ולמרות שנתעלמה ממשוה הלכה (סנהדרין פב, א) – הנה פינחס לא ידע מזה);

אבל פינחס לא נכנס לשקו"ט בעצמו, משום שהי' איש מסירות נפש בעצם והתנהג באופן של למעלה מחשבון ומדידה. ומכיון שהי' מדובר בענין של קידוש השם (ראה סנהדרין סו) – קינא קנאת ה' צבאות.

ומדה כנגד מדה, שהנהגה עימו היתה באופן של "פלא", והיינו, כנ"ל, הנהגה באופן בלתי רגיל לגמרי, מלכתחילה הנהגה של "פלא".

לקראת שבת

יא

וזהו שכתב רש"י "פלא נעשה לו, כמו שנעשה לפינחס כדאמרינן בסנהדרין", "פלא" לשון יחיד – למרות שבסנהדרין נמנו כמה ניסים:

דהנה, ששת הנסים שנמנו שם, היו כולם באותו ענין, היינו שבכל פרט ופרט שבמעשה שלו עשה הקב"ה נס. ונמצא, שאין זה ריבוי ניסים בכמות, אלא איכות בלתי טבעית, שהיתה כאן הנהגה (כללית) אחת, בדרך "פלא", המובדל לגמרי מגדר הטבע. ולכן אין הם "פלאות" (או "נסים") לשון רבים, אלא מצב אחד של הנהגה פלאית.

ו. ובזה יובן הא דפינחס זכה ע"י עבודתו בכהונה:

דהנה, כאמור לעיל, כהונה היא דבר הבא בירושה רק לזרע אהרן, שאינו שייך להינתן ע"י עבודה. ואילו כאן ניתנה כהונה לפינחס תמורת עבודה.

והביאור בזה, דמה שהכהונה ניתנת בתור שכר הוא "פלא", וזה ניתן לפינחס בתור שכר על עבודתו בתור מדה כנגד מדה, שהי' איש "פלא". דכשם שפינחס קנא לאלקינו, למרות שלא הי' מצווה ע"ז, ועד שזהו "שלא ברצון חכמים", והיינו שיש בזה שקו"ט ע"פ חכמת התורה – כך ניתן לו דבר, כהונה, שע"פ חכמת התורה אינו דבר הניתן בתור שכר על עבודה.

חידושי סוגיות

בהא דשמע"צ רגל בפ"ע ובדין לינה שבו

יקדים שבב' הפירושים ברש"י על "עצרת" רמז שיטתו בגדרי הדינים שבש"ס בהא דהוי רגל בפ"ע ובדין טעון לינה – שנחלקו בהם הראשונים / יקשה אמאי לא נתפרש ברש"י דיני לינה וזמנה / ידייק במה שנזקק רש"י לב' פירושים, ויקשה על מה שביארו המפרשים בזה / יוסיף לדייק במה שרש"י הוסיף כאן עוד מדברי אגדה אף שאינם זקוקים לפירוש פשט הכתוב / יבאר דרש"י נתכוין ליישב בב' דרכים הא דשמע"צ לא נקרא "מקרא קודש" כשאר מועדות, אי משום שנשתנה לענין גדר איסור מלאכה או בדין לינה שבו / יבאר מה שנצרך לדברי אגדה, שהוא טעמא דמילתא לב' הפירושים – אמאי נשתנה שמע"צ משאר מועדות / יסיק דלרש"י כאן – רגל בפ"ע הוא לענין גדר איסור מלאכה, ודין לינה הוא מחמת היום (קרבן הציבור) ולא חגיגת היחיד

א.

יקדים שבב' הפירושים ברש"י על "עצרת" רמז שיטתו בגדרי הדינים שבש"ס בהא דהוי רגל בפ"ע ובדין טעון לינה – שנחלקו בהם הראשונים

בפרשתנו עה"פ (כט, לה) ביום השמיני עצרת תהי' לכם, מעתיק רש"י מן הכתוב "עצרת תהי' לכם" ומפרש: "עצורים בעשיית מלאכה דבר אחר עצרת עצרו מלצאת מלמד שטעון לינה" (ואח"כ ממשיך "ומדרשו באגדה כו'"), (כדלקמן).

ונראה לדייק בדברי רש"י בב' הפירושים, שלדבריו יתבארו גדרי הדינים שהזכיר כאן, דשמע"צ הוי "רגל בפני עצמו", ושטעון לינה בירושלים.

הנה, בהא דהוי רגל בפ"ע, איתא בש"ס (סוכה מז, סע"ב ואילך. רש"י) "שמיני רגל בפני עצמו לענין פז"ר קש"ב (פייס בפני עצמו זמן בפני עצמו רגל בפני עצמו כו')". ובפירוש "רגל

לקראת שבת

יג

בפני עצמו" מצינו כמה שיטות: במקום אחד בש"ס (סוכה מה, רע"א) פירש רש"י "שאינן יושבין בסוכה", ובכ"מ בש"ס פ' ש"אין שם חג הסוכות עליו"2. והרמב"ן (סוכה שם) הרבה לתמוה על רש"י, וכ' דפי' רגל בפני עצמו היינו שמתחייב בו בראי' וחגיגה ושמחה כרגל בפני עצמו, ולא מדין תשלומין דראשון, שגם אם הי' חגיגה בראשון, דכה"ג פטור בשני וכו' כיון דהוי תשלומין דראשון, משא"כ בשמיני עצרת הוא מתחייב בראי' וחגיגה דהוי רגל בפני עצמו (וכן יש עוד פירושים בראשונים ב"רגל בפני עצמו"3).

אמנם לפי דברי רש"י כאן (בפירוש הראשון) דעצרת פירושו "עצורים בעשיית מלאכה" מתבאר הגדר ד"רגל בפני עצמו" באופן פשוט, כמשי"ת.

ועד"ז יש ללמוד דבר חדש מפירוש השני שברש"י, דאף שלפום ריהטא נראה שכוונתו כאן לגדר דין לינה המבואר כבר בש"ס, ופירושו זה מקורו בספרי⁴, מ"מ, להלן ית' דדבר חידוש שנה כאן רש"י בדין לינה שלא נתפרש בפשטות לשון חז"ל, ובזה רמז רש"י לגדר מחודש בלינה המבואר בראשונים על הש"ס, ולדבריו יסורו הקושיות שיש להקשות בפירוש הראשונים.

דהנה בדין דטעון לינה מצינו בראשונים בכ' אופנים⁵, אי מפני הקרבנות שמביא, דקרבן טעון לינה בירושלים; או מחמת היו"ט עצמו, דמפני כבוד יו"ט (ריטב"א סוכה שם. ובמאירי שם "לכבוד היום") טעון לינה:

בספרי איתא שדין לינה הוא מפני הבאת הקרבן, כמפורש בהתחלת לשון הספרי "הרי שהביא קדשיו כו", שמזה מובן דזה ש"עצרו הכתוב מלצאת" הוא מפני הבאת קדשיו.

[וסוף דברי הספרי "הואיל וזה קרוי מקרא קדש וזה קרוי מקרא קדש מה זה עצור כו" – אין הכוונה שדין לינה הוא מפני כבוד יו"ט (מקרא קודש) שבו, אלא שהואיל ושניהם (יו"ט הראשון ויו"ט האחרון) נקראים מקרא קודש, למדין בהיקש מהשני על הראשון. והיינו ד"זה קרוי מקרא קודש וזה קרוי כו", הוא רק לימוד להשוותן זל"ז בדין "עצרו מלצאת", ולא סיבה וטעם לדין זה].

וכן מפורש בספרי ראה עה"פ (טו, ז) ופנית בבוקר והלכת לאהלך "מלמד שטעונים לינה אין לי אלא אלו בלבד מניין לרבות עופות ומנחות יין ולבונה ועצים ת"ל ופנית בבוקר כל

תו"י שם. רמב"ן שם. ועוד.

(4) כברא"ם שבתחלת השיחה. וצ"ע בספר הזכרון כאן, שהביא על דברי רש"י מסוכה (מז, א) כשם ששבעת ימי החג טעונין. לינה כו'.

(5) ראה תוד"ה דכתיב חגיגה יז, ב בסופו (תי' הר"ר אלחנן). ריטב"א ר"ה ה, א; סוכה מז, ב. וברמב"ן סוכה שם משמע דהוי מחלוקת ר"י ורבנן.

(1) ר"ה ד, ב. יומא ג, רע"א. ועד"ז חגיגה יז, א "שיש לו שם רגל בפני עצמו ואינו קרוי סוכות".

(2) ובתוס' ישנים יומא שם: פירש בקונטרס שאומר חג שמיני עצרת הוה. וראה תוס' ר"ה שם ד"ה פז"ר, דמ"ש רש"י (שם) "שאינן שם חג הסוכות עליו" – "רוצה לומר דבבהמ"ז ותפלה מזכירין שמיני עצרת ולא סוכות".

(3) ראה תוד"ה פז"ר בר"ה, יומא וחגיגה שם.

לקראת שבת

פונות שאתה פונה מן בוקר ואילך" (אלא דשם נתחדש שדין לינה הוא לא רק בקרבנות שאדם מביא ברגל, אלא דכל קרבן שמביא טעון לינה⁶). – ולינה זו היא בלילה שלאחרי הבאת הקרבן⁷.

ונמצא מבואר מדברי הספרי דחיוב לינה הוא מפני קרבנותיו הפרטיים שמביא ביו"ט (וכן בשאר ימות השנה).

אמנם מצינו בראשונים⁵ שפירשו שיש דין לינה (גם) מפני היו"ט, דכבוד יו"ט מחייב לינה בירושלים.

ולפי טעמים אלו יוקשה מאי טעמא אשמעינן רחמנא "עצרת, עצרו מלצאת" דוקא גבי יום שמיני עצרת ולא בקרבנות דשאר יו"ט? ויתירה מזו, לאחר שלמדין ממ"ש "ופנית בבוקר והלכת לאהלך" דכל פינות שאתה פונה מן הבוקר ואילך, דכל קרבן טעון לינה, שוב למה הוצרך הכתוב לומר גבי שמע"צ "עצרת תהי' לכם, עצרו הכתוב מלצאת"⁸? אמנם לפי מה שית' בפרש"י – א"ש כמשי"ת.

ב.

יקשה אמאי לא נתפרש ברש"י דיני הלינה וזמנה

הנה, הרא"ם (בפרש"י כאן) כתב, שפירושו השני של רש"י ("עצרו מלצאת") מקורו בספרי על פסוק זה, "כדתניא בספרי ביום השמיני עצרת עצרו הכתוב מלצאת הרי שהביא קדשיו מבית פגי לירושלים שומע אני יאכלם בירושלים וילך וילין בבית פגי ת"ל ביום השמיני עצרת תהי' לכם עצרו הכתוב מלצאת. . אין לי אלא יו"ט האחרון שעצור מלצאת יו"ט הראשון מניין ודין הוא הואיל וזה קרוי מקרא קדש וזה קרוי מקרא קדש מה זה עצור מלצאת אף זה עצור מלצאת".

ולכאורה צ"ע: כבר נת' כמ"פ בארוכה שדרכו של רש"י בפירושו על התורה, שאינו מביא כל דרשות שבש"ס ובחז"ל על הכתובים, כיון שבא רק לפרש פשוטו של מקרא ולא סתם להביא כל פירושי חז"ל על הכתובים (רק מביא מדבריהם הנוגע לפירוש פשט הכתובים). ולפ"ז לא נוכל לומר שרש"י כאן נתכוין סתם לדברי חז"ל הנ"ל, ופשיטא שאין לומר שרש"י מסתמך בפירושו שהלומד יעיין בדברי רז"ל כדי להבין דבריו, ומה גם במקום (כבנוד"ד) שרש"י אינו מציין מקורם ("כדאיתא בספרי" וכיו"ב). א"כ יש להבין מ"ש

8) ולהעיר מקושיית התוס' (ר"ה שם. ועד"ז ברשב"א וריטב"א שם. תוס' וריטב"א סוכה שם. ועוד) מדוע "לחג הסוכות אצטריך היקישא" (לחג המצות) דטעון לינה (ר"ה שם. וש"נ), ולא ילפינן (כשמע"צ בכורים ושאר כל הקרבנות) מדכתיב ופנית. ע"ש.

6) וראה שם פלוגתת ר"י ורבנן אם פסח שני טעון לינה. ולהעיר מרמב"ן סוכה שם, דלר"י אין שום קרבן טעון לינה אלא של רגלים בלבד.

7) וכמ"ש בתורה טעון פסחים שם. ועוד. וכ"כ רש"י בסוכה שם, סע"א (בקרבן חגיגה). וראה מפרשי הספרי פרשתנו ופ' ראה שם.

לקראת שבת

טו

רש"י כאן "מלמד שטעון לינה", ואינו מבאר מהותה וענינה של לינה זו – זמנה ומקומה (וטעמה).

ויתירה מזו: רש"י בפירושו לש"ס פירש בכ"מ⁹ שהלינה היא במוצאי יו"ט (ובירושים (סוכה שם)), ואם בפירושו לש"ס צריך רש"י לפרש זמנה (ומקומה) של לינה זו א"כ עאכו"כ שהי' לו לפרש דבר זה בפירושו על התורה שהוא לפי פשוט"מ השייך (גם) לבן חמשה למקרא (אבות ספ"ה).

[ובפרט שבמק"א בפירושו לש"ס (פסחים צה, ב ד"ה טעון לינה) כ' שזמנה של לינה (בחה"פ¹⁰) הוא (לא ליל מוצאי יו"ט, אלא) "לילה הראשון", היינו שזמן הלינה הוא בלילה הראשון דיו"ט¹⁰ (וכמפורש ברש"י שם), שדין לינה לא בא לאסור חזרה "לביתו ממש" – "דהא יו"ט הוא, ועוד דקא בעי לאיתויי עולת ראי" – אלא שאסור ללון "חוץ לחומה בתוך התחום"].

וא"כ הו"ל לרש"י לפרש כאן אם הלינה היא בליל יו"ט או בליל מוצאי יו"ט.

[ולדוגמא: כשחל שמע"צ ביום ה', האם ה"טעון לינה" דשמע"צ כוונתו – הלילה בין יום ד' (כ"א תשרי) ליום ה' כ"ב תשרי (היינו מוצאי הושע"ר, תחלת שמע"צ), או הלילה בין יום ה' ליום ו' (מוצאי שמע"צ)].

ועוד: להלן בפ' ראה (טז, ז) פירט רש"י "שטעון לינה ליל מוצאי יו"ט", ולא הסתפק לומר "מלמד שטעון לינה", אף ששם לכאורה הוא דבר מובן מעצמו – דהרי מפרש שם הפסוק "ופנית בבוקר" – "לבקרו של שני" [היינו בוקרו של יום א' דחול המועד], ולכן, גם אם הי' ממשיך לאח"ז רק "מלמד שטעון לינה" (בלי התיבות "ליל מוצאי יו"ט"), הי' מובן שהכוונה ללילה זה – ומ"מ נחית רש"י לפרש "ליל מוצאי יו"ט" – ומהו הטעם דכאן השמיטו?

ג.

ידייק כמה שנוקק רש"י לב' פירושים,
ויקשה על מה שביארו המפרשים בזה

גם צריך להבין: ידוע דכשרש"י מביא ב' (או יותר) פירושים בכתוב ה"ז מפני שבכל א' מהפירושים יש קושי מה שאינו בהשני, אלא שהקושי בפ' הראשון אינו גדול כ"כ כהקושי

10) להעיר משפת אמת לזבחים צז, ב. אבל ראה זרע אברהם לספרי ראה (טז, ז) ועוד, שהלינה דליל יו"ט דפסח הוא מצד הקרבת הק"פ בי"ד, וא"כ הלינה בשאר יו"ט (מצד קרבנות החג) היא בליל מוצאי יו"ט.

9) סוכה מז, סע"א ואילך. חגיגה יז, סע"א ואילך. ועד"ז בר"ה ה, רע"א ("ליל חולו של מועד"). אבל א) לא רחוק שהכתוב יפרש עצמו – ראה רא"ם כאן, ובגו"א מפרש שהוא עשה ולא. ב) הקושיא על הפי' הב', שהי' לו לומר עצורים תהיו קשה עד"ז על הפי' הא'.

לקראת שבת

בפי' השני, ולכן הוא ראשון. וצריך ביאור בנדו"ד: מהו הקושי בפי' הא' שהוצרך רש"י להביא פי' שני, ולאידך – במה קשה הפירוש השני (בפש"מ) יותר מפירוש הראשון.

יש מפרשים (משכיל לדוד כאן. וראה גם רע"ב על פרש"י כאן) דלפי' הא' קשה "מאי שנא רגל זה דאיקרי עצרת טפי משאר רגלים, הא כולהו נמי עצורים בעשיית מלאכה". ולפי' השני קשה "דהלינה היא בלילה שלאחריו ואיך נאמר שיום החג עצמו נקרא עצרת ע"ש שטעון לינה (בלילה של)אחריו ועוד דהא יו"ט ראשון נמי טעון לינה ומה שנא יו"ט האחרון דאיקרי עצרת טפי מיו"ט ראשון".

אמנם צ"ע בדבריהם, דהרי הטעם להבאת הפירוש השני הוא (כנ"ל) משום שלפי פירוש זה מסולקות הקושיות שישנן על הפירוש הראשון, אבל לפי הביאור הנ"ל, גם לפי' השני ישנה אותה הקושיא שעל הפירוש הראשון¹¹: "מאי שנא יו"ט האחרון . . מיו"ט הראשון"¹²?

וגם בגוף הקושיא הנ"ל שעל הפירוש השני צריך ביאור: (א) מה שהקשו איך יתכן שיום החג עצמו ייקרא עצרת ע"ש שהוא טעון לינה בלילה שלאחריו – הרי ברש"י לא נתפרש כלל זמן הלינה, אם הוא בליל יו"ט או בלילה שלאחריו (והרי גם בפירושו לש"ס מצינו דמפרש (או שקורא שמה) דהלינה היא בליל יו"ט, (כנ"ל)), ולמה לא נפרש דקאי על "ליל יו"ט"? (ב) ומה שהקשו עוד "דהא יו"ט ראשון נמי טעון לינה ומה שנא יו"ט האחרון כו", הרי (בפשוטו של מקרא) לא נתפרש בכתוב (או בפרש"י) דיו"ט ראשון טעון לינה¹³.

ד.

יוסף לדייק במה שרש"י הוסיף כאן עוד מדברי אנדה אף שאינם זקוקים לפירוש פשט הכתוב

להלן ממשיך רש"י "ומדרשו באגדה לפי שכל ימות הרגל הקריבו כנגד ע' אומות וכשבאין ללכת אמר להם המקום בבקשה מכם עשו לי סעודה קטנה כדי שאהנה מכם פר אחד כו"¹⁴ התעכבו לי מעט עוד כו".

¹¹ מלמד שטעון לינה – קאי (בפש"מ) רק ביו"ט ראשון של פסח, וג"ז רק בשייכות לקרבן פסח די"ד ניסן, כפשטות המשך הכתובים שם (ראה שם טז, ב ואילך ובפרש"י), וגם תיבת "ובשלת" שבתחלת הכתוב "ופנית גוי" פרש"י "זהו צלי אש", שזהו בק"פ.

¹² וע"ד שנת' כמ"פ, זה שהתיבות שבאמצע "פר אחד איל אחד" נדפסו כד"ה חדש בפרש"י הוא ט"ס, כי זה בא בהמשך הפירוש ד"מדרשו באגדה", שסיומו "התעכבו כו' ולשון חבה הוא זה כו'", וכמ"ש בספר זכרון על פרש"י כאן (וכ"ה

11) ואולי אין כוונת המשכיל לדוד לפרש עדיפות דפי' הא' על פי' השני כ"א הקושיות שישנן על ב' הפירושים שלכן הוזקק רש"י להמשיך בפי' (שלישי) ומדרשו באגדה כו'.

אבל – אין זה משמעות לשונן.

¹² בשפ"ח: דלטעם ראשון רחוק הוא שהכתוב עצמו יפרש מהו העצרת שהוא עשיית מלאכה לכן פירש דבר אחר. ולפי ד"א קשה כיון דקאי על ישראל מאי דכתיב עצרת תהי' לכם הי' לו לומר עצורים תהיו.

¹³ דהרי מש"נ בפ' ראה "ופנית בבוקר" ופרש"י

לקראת שבת

יז

ויש להבין: מאחר שרש"י כבר הביא ב' פי' ששניהם הם ע"פ פשש"מ, מה מכריחו להביא עוד פירוש, ובפרט שהוא "מדרשו באגדה" (כדברי רש"י)? – והרי כלל מפורש הוא בדברי רש"י "אני לא באתי אלא לפשוטו של מקרא ולאגדה המיישבת דברי המקרא דבר דבור על אופניו" (בראשית ג, ח. ובכ"מ), והיינו דמביא אגדה רק באם "אנו צריכין לדברי אגדה" (בראשית א, ד. וראה גם שם, א (ד"ה הב') אין המקרא כו'. ועוד).

גם: תוכן דרש זה כבר הביאו רש"י לעיל בפ' אמור עה"פ (כג, לו) "עצרת היא". אבל שם לא הביא לפניו את ב' הפירושים שכתב כאן ("עצורים בעשיית מלאכה" או "עצרו מלצאת"), וגם לא כתב ע"ז "מדרשו באגדה" וכיו"ב. והיינו דנקט שם שדרש "עצרתי אתכם אצלי כמלך שזמן את בניו כו'" הוא הפירוש הפשוט ד"עצרת היא".

וי"ל הטעם כי מלשון הכתוב שם "עצרת היא" – ולא כמ"ש כאן "עצרת תהי' לכם" – מובן שאין זו עצרת המסובבת ונפעלת ע"י ומצד בני"; ולכן אינו מפרש שלשון זה מורה על ציווי לבני" (עצורים בעשיית מלאכה או עצורים מלצאת), אלא מפרשו בשייכות לענינו של היום עצמו, יום שבו – "עצרתי אתכם אצלי כו".

ולפ"ז גדלה התמי' בפסוק דידן, דמכיון שכאן כתיב "עצרת תהי' לכם", מהו הצורך לפרשו גם ע"פ "מדרשו באגדה" הנ"ל.

ה.

יבאר דרש"י נתכוין ליישב בב' דרכים הא דשמע"צ לא נקרא "מקרא קודש" כשאר מועדות, אי משום שנשתנה לענין גדר איסור מלאכה או כדן לינה שבו

ויש לומר הביאור בזה:

הקושי בכתוב כאן (שרש"י בא לתרצו) הוא השינוי כאן בהגדרת היו"ט דשמע"צ משאר ימים טובים, שבכל הרגלים נאמר בפרשתנו "מקרא קודש" [ביום ט"ו לחודש הראשון (חג הפסח) (כה, יז-יח), ביום השביעי (דחה"פ) (שם, כה), ביום הבכורים (שם, כו), בחודש השביעי באחד לחודש (ר"ה) (כט, א), בעשור לחודש השביעי (יו"כ) (שם, ז), בחמשה עשר יום לחודש השביעי (יום א' דחה"ס) (שם, יב)], וגבי שמע"צ שינה הכתוב כאן ולא נאמר בו "מקרא קודש" אלא "עצרת תהי' לכם".

ומזה מוכח שהכתוב (כאן¹⁵) בא להשמיענו שהחג ד"ביום השמיני" חלוק מכל שאר

ככמה כת"י רש"י שתח"י).

בפרש"י כי מובן מעצמו, דמאחר דע' פרים הם לנגד ע' אומות (כנ"ל כט, יח בפרש"י), פשוט דפר אחד הוא נגד ישראל].

15) אף שבפ' אמור שם, נאמר מקרא קודש בשמע"צ (כבשאר היו"ט). וראה לקמן בפנים.

[ומה שכ' רש"י רק "איל כנגד ישראל" ולא כ' (גם) "פר כנגד ישראל"^א (כבסוכה נה, ב הנסמן

א) ובכמה כת"י רש"י שתח"י (דז'ט'ט'ט) איתא "אלו כנגד ישראל".

לקראת שבת

החגים, שאינו בגדר "מקרא קודש" אלא יש בו דין מיוחד ד"עצרת תהי' לכם". ובגדרו של דין מיוחד זה מביא רש"י ב' פירושים:

פירוש הא' הוא, שדין "עצרת" הוא באיסור עשיית מלאכה, שע"ז ממשיך בכתוב "כל מלאכת עבודה לא תעשו", ד"עצרת תהי' לכם" פירושו שתהיו "עצורים בעשיית מלאכה". והיינו שדין איסור מלאכה בשמע"צ שונה הוא מהאיסור במועדים אחרים, דאיסור המלאכה בשאר המועדים שייך לקדושת היום, "מקרא קודש"¹⁶, ואילו בשמיני עצרת הוא מחמת ציווי מיוחד: "עצרת תהי' לכם", שאי עשיית מלאכה בו הוא מחמת דין וחיוב בפ"ע "עצורים בעשיית מלאכה" (והיינו גדר של העדר ושלילה), ולא מצד "מקרא קודש". [ומה שבהפסוק דפ' אמור נאמר מקרא קודש בנוגע לשמיני עצרת, לא נאמר זה בסמיכות ל"כל מלאכת עבודה לא תעשו", כ"א (ראה רע"ב כאן) כהקדמה¹⁷ ל"והקרבתם אשה לה"¹⁸].

אמנם פירוש זה קשה קצת, כי כל פרשה זו דמועדים עוסקת בעיקר¹⁹ לא באיסור מלאכה דיו"ט, כ"א בקרבנות (מוספים), וא"כ ק"ק לפרש שדוקא בפרשה זו בא הכתוב לחלק בין יום השמיני לשאר הרגלים בענין איסור מלאכה (שמקומו המתאים לחידוש זה הוא, לכאורה, לעיל בפ' אמור).

ומחמת קושי זה ממשיך רש"י ומביא פירוש אחר – "ד"א עצרת עצרו מלצאת", דהיינו שהציווי ד"עצרת תהי'" שביום השמיני (אינו מתייחס לאיסור מלאכה דיום זה, אלא) משתייך לקרבנות של חג זה, והיינו מה שבנ"י עצורים ביום זה מלצאת מלפני ה' (ממקום הקרבת הקרבנות). ואין רש"י צריך לפרש מקום המצאם ברגל (שבו "עצורים מלצאת"), שהרי כבר נתפרש לפנ"ז בפ' משפטים (כג, יז) ופ' תשא (לד, כג) "שלוש פעמים בשנה יראה

17 ובפסוק שלאח"ז (שם, לו) נאמר כן בנוגע לכל המועדים "אלה מועדי ה' אשר תקראו אותם מקראי קודש להקריב אשה לה' גו"י".

18 להעיר משו"ע אדה"ז שם על הגליון לענין חוה"מ "שקרוי מקרא קודש לענין הקרבנות בלבד".

19 אף שנזכר בכל חג איסור מלאכה שבו.

16 ראה גם (ע"ד ההלכה) ב"י לטאו"ח סתפ"ז סד"ה סדר היום. שו"ע אדה"ז ריש הל' שבת³. וראה קו"א שם סק"א דהרמב"ם "במנין המצות (בריש ספר הירד) מנה שש מצות⁴ לשבות ממלאכה בששת ימים טובים מדכתיב מקרא קודש בכל חג אחד ע"ש". וראה פרמ"ג פתיחה להל' יו"ט פרק הא' סק"ב וגי'.

ובר"ה (מ"ע קסג) למדו מהכתוב באחד . . . יהי' לכם שבתון. ואולי גריס אדה"ז ברמב"ם שם "וגו"י" (ראה רמב"ם ספר המדע ירושלים תשכ"ז), והרי מטיים בהכתוב "מקרא קודש". ואולי זוהי הכוונה במ"ש אדה"ז "ניש". ועצ"ע (ובפרט שבטסהמ"צ שם הוסיף "האי שבתון עשה הוא"). וראה פרמ"ג שבפנים ההערה.

ב) ולהעיר דהרמב"ם ריש פ"ז דהל' יו"ט לענין חוה"מ "הואיל ונקרא מקרא קודש והרי הוא זמן חגיגה במקדש אסור בעשיית מלאכה".

ג) ברמב"ם שם לפנינו (וכן בהסמ"צ) מנה המצוה דלשבות בימים טובים מהכתוב מקרא קודש – רק בחמש מצות (מ"ע קנט 'א' דפסח), קט (ד' דפסח), קסב (שבועות), קסו (א' דסוכות), קסז (ח' דסוכות).

לקראת שבת

יט

כל זכורך אל (את) פני האדון ה', שבשלה הרגלים באים ונמצאים לפני ה', בביהמ"ק ובירושלים, ובז' ימי הסוכות מפורש "ושמחתם לפני ה' א" שבעת ימים" (אמור שם, מ), שכבר באו ונמצאו בירושלים במשך ז' הימים – באה התורה להוסיף שיתעכבו שם עוד יום אחד.

אלא שפירוש זה בפ"ע אינו מספיק, דאי משום הא – אין הכתוב צריך לתאר את יום השמיני בשם "עצרת תהי' לכם", כדי ללמד שבני צריכים להתעכב בשמע"צ בירושלים – כי בעצם הודעת התורה שישנו יום שמיני (בהמשך לחג הסוכות) שגם הוא חג האסור בעשיית מלאכה, ומביאים בו קרבנות ("והקרבתם גו'"), מובן כבר שביום זה מתעכבים בירושלים, ומה נתוסף ע"י ההדגשה שנק' יום זה בשם "עצרת תהי' לכם"?

ולכן ממשיך רש"י "מלמד שטעון לינה", כלומר, השם "עצרת" מלמדנו דין חדש באופן ההעכבה, שאין השהי"י בירושלים כמו בשאר ימות הרגל, אלא ש"טעון לינה" (שצריכים גם ללון בירושלים), משום שביום זה "עצורים מלצאת".

ואולי י"ל הטעם שלא פירש רש"י זמן הלינה – כי מכיון שחייב לינה נלמד ממ"ש "עצרת תהי' לכם", שביום זה "עצורים מלצאת", הרי מובן שזמנה של לינה זו הוא בליל שמיני דהרגל²⁰ (שהוא הנקרא "שמיני עצרת", ולא מוצאי יו"ט). וזהו החידוש בשמע"צ לגבי שאר רגלים, שבהם יכול (ע"פ פש"מ) ללון בליל הרגל במק"א מחוץ לירושלים וכיו"ב, משא"כ בליל שמע"צ צריך ללון בירושלים.

[ועפ"ז – לפרש"י, חיוב הלינה דפרשתנו וחיוב הלינה דפ' ראה הם תרי לינה: דין לינה בפרשתנו הוא בליל שמיני עצרת, ואילו דין לינה הנאמר שם (לגבי יום א' דחג הפסח) הוא ב"ליל מוצאי יו"ט"].

וענין זה שייך שפיר לפ' קרבנות המוספים שבאים ברגלים, שהם קרבנות צבור הבאים עבור כלל ישראל בביהמ"ק, ואשר לכן מתעכבים בני ישראל בירושלים בזמן זה²¹.

אבל פירוש זה, עם היות שמתאים יותר (מהפירוש הא') לכללות תוכן הפרשה, אבל מאידך קשה יותר להולמו בפשטות המשך כתוב זה – "עצרת תהי' לכם כל מלאכת עבודה לא תעשו" – דמה ענין חיוב לינה לענין איסור מלאכה? ונוסף לזה: לפירוש השני מבואר רק הטעם שגבי שמע"צ נאמר "עצרת תהי' לכם", אבל לא נתיישב – מדוע לא נאמר כאן (בטעם איסור מלאכה) "מקרא קודש". ולכן מביאו רש"י רק כפירוש שני.

של בני – שמתעכבים ומתיישבים במקומם בירושלים לפני ה', לפני ההקרבה של היום. ומובן גם בפש"מ שמכינים א"ע למאורע או דבר חשוב (ע"ד הנאמר במ"ת יתרו יט, י (ובפרש"י) וי"א). משא"כ ה"לינה" שבפ' ראה, שתוכנה שלא לעזוב המקום (או הפעולה חשובה), ולכן לנים במקומם

20) להעיר מפרש"י פסחים דלעיל ס"א (אבל ראה לעיל הערה 10). ולהעיר שגם בספרי כאן יש מפרשים (ראה תולדות אדם לספרי) הכוונה דעצורים מלצאת היינו לינה דליל יו"ט, ולא דמוצאי יו"ט. וראה שפ"א שבהערה הנ"ל.

21) והיינו שלינה זו הוי כעין הכנה והכשרה

לקראת שבת

ו.

יבאר מה שנצרך לדברי אגדה, שהוא טעמא דמילתא
לכ' הפירושים – אמאי נשתנה שמע"צ משאר מועדות

ועדיין אין הענין מחוור כל צרכו: שני הפירושים שברש"י מבארים רק במה הוא ההבדל בין שמע"צ לגבי שאר הרגלים (אם בזה שאיסור מלאכה שבו הוא רק בגדר "עצורים בעשיית מלאכה" או בזה ש"עצרו מלצאת . . . טעון לינה"), אבל הא גופא טעמא בעי – מדוע באמת שונה יו"ט זה משאר כל הימים טובים?

וליישב זאת ממשיך רש"י "ומדרשו באגדה לפי כו' וכשבאין ללכת א"ל המקום בבקשה כו' התעכבו לי מעט עוד ול' חבה הוא כו' קשה עלי פרידתכם עכבו עוד יום אחד" – שלפי אגדה זו מוסבר היטב הטעם והסיבה להחילוק בין שמע"צ וכל היו"ט [הן באיסור מלאכה (כפירוש הראשון) והן בענין חיוב לינה (כפירוש השני)].

כלומר: אין כוונת רש"י כאן להביא פירוש שלישי בתיבת "עצרת" (ע"ד פירושו בפ' אמור, שמפרש מ"ש שם "עצרת היא" – "עצרת אתכם אצלי כו' עכבו עמי עוד יום אחד"), אלא שבהבאת אגדה זו כוונתו להסביר²³ שני הפירושים שלפנ"ז (שלכן לא כתב רש"י כאן כלשון הכתוב "עצרת אתכם" וכיו"ב).

הסברת הענין:

מאגדה זו מובן, שבעצם הי' היו"ט צ"ל רק שבעת ימים, אלא ד"כשבאין ללכת" (בסוף שבעת הימים, אזי) אומר להם המקום שיתעכבו עוד יום אחד "כדי שאהנה מכם". היינו שיו"ט זה אינו יום שנתייחד בעצם ובפ"ע, אלא שהוא בגדר הוספה לחג הסוכות (שנתחדשה "כשבאין ללכת").

וזהו ההסבר בפירוש הראשון, דשאני איסור מלאכה דשמע"צ מכל שאר היו"ט – שבשאר היו"ט הוא (כנ"ל) בסיבת היותם "מקרא קדש", משא"כ בשמע"צ (שלא נאמר בו (כאן) "מקרא קדש") הוא שלילה, שאיסור המלאכה הוא שצ"ל "עצורים בעשיית מלאכה"²⁴.

בירושלים לאחר ההקרבה.

24) ואף שגם בפ' ראה (טז, ח) פי' "עצרת לה" אלקין" (הנאמר בשביעי של פסח) "עצור עצמך מן המלאכה" – יש לפרש הכוונה שם, שבא בהמשך למ"ש בכתובים שלפנ"ז ע"ד החיובים בימים הקודמים (הפעולות בקשר לקרבן פסח כו', וששת ימים תאכל מצות), אשר בהמשך לזה מפרש רש"י דמ"ש "וביום השביעי עצרת לה"א", היינו "עצור עצמך מן המלאכה", דהכוונה היא שאין בו

22) פרטי דיוקי הלשונות בפרש"י והשינויים לגבי פירושו בפ' אמור, וכן הטעם שהוצרך רש"י להביא כאן "ובמדרש רבי תנחומא למדה תורה דרך ארץ כו'" (ראה לעיל הערה 14 שגם זה הוא המשך לד"ה זה שבפרש"י) – נת' בארוכה בהתועדות. 23) ולכן משנה רש"י וכותב "ומדרשו באגדה", ולא כרגיל "ומדרש אגדה".

לקראת שבת

כא

— כי מכיון ששמע"צ אינו יו"ט מצ"ע, הרי מובן שאין קדושת היום הסיבה להיו"ט ואיסור מלאכה, אלא להיפך — זה שבנ"י מקיימים בקשת הקב"ה (להתעכב אצלו על ידי) שיהיו עוצרים עצמם ממלאכה כו', הוי סיבה וגורם שהיום יתקדש בקדושת יו"ט;

ועד"ז לפירוש השני ("עצרת עצרו מלצאת מלמד שטעון לינה") — שאגדה זו היא הסברה בחיוב לינה המיוחד בשמע"צ:

מכיון שכל תוכנו של יו"ט זה הוא שהקב"ה מבקש מבנ"י "התעכבו לי מעט עוד כו' קשה עלי פרידתכם עכבו עוד יום אחד", שבנ"י יהיו יחד עם הקב"ה "כדי שאהנה מכם" — הרי מובן, שבמשך כל יום זה נמצאים עם הקב"ה, ואין מקום ללון חוץ לירושלים.

[וע"פ המדרש אגדה מוטעם עוד יותר הקשר דחיוב לינה לפרשה זו (דקרבנות דרגל) — כי בקשת המקום באה בהמשך לקרבנות ד' ימי החג (שהם כנגד ע' אומות), שמבקש מבנ"י "עשו לי סעודה קטנה" — פר אחד איל אחד דיום השמיני (שכנגד ישראל)].

א.

יסיק דלרש"י כאן — רגל בפ"ע הוא לענין גדר איסור מלאכה, ודין לינה הוא מחמת היום (קרבת הציבור) ולא חניגת היחיד

ובזה נמצא מבואר מרש"י גדר דינים המיוחדים לשמע"צ שהזכיר כאן, ועל ראשון ראשון:

לענין "רגל בפני עצמו", הנה, להמבואר כאן ברש"י פשוט ומחזור הפירוש בזה — שגדר איסור מלאכה שבו ודין רגל שבו אינו באותו גדר ודין רגל דסוכות, וכנ"ל שהוא בסוג אחר בגדר איסור המלאכה (אף שלדינא שוים הם).

ובהא דטעון לינה, אזיל רש"י כהשיטה שהוא מדין קרבנות כהראשונים הנ"ל. ולפירושו מחזור מה שהקשינו, במה נשתנה שמע"צ משאר מועדות שמקריבין בהם, ומה

ועפ"ז יש לבאר חילוקי הלשונות בין ב' פירושי רש"י אלו (בפרשתנו — "עצורים בעשיית מלאכה", ובפ' ראה — "עצור עצמך מן המלאכה"): בפ' ראה אין המדובר בגדר איסור מלאכה מצד היום, אלא רק ע"ד החיוב על האדם ביום זה, "עצור עצמך מן המלאכה"; משא"כ בפרשתנו "עצרת תהי' לכם" בא הכתוב לתאר גדרו של היום, שהאדם נמצא ביום כזה הפועל שמצבו יהי' "עצורים בעשיית מלאכה" [ובפ' אמור שנאמר "עצרת היא" — שאינו בשייכות להאדם כלל — מפרש רש"י שקאי על פעולת הקב"ה "עצרת אתכם אצלי", כנ"ל].

מצוות היום כבימים שלפנ"ז^ד, והציווי אל האדם ביום זה הוא רק — "עצור עצמך מן המלאכה" [אבל אין לפרש שם שאיסור מלאכה דש"פ לא בא כתוצאה מקדושת היום שהוא "מקרא קודש" — שהרי בפ' ראה לא נאמר בשום יו"ט "מקרא קודש" וכל הפרשה מדברת בקרבנות ובשמירת היו"ט].

ד) אף שלמעשה, גם בששת הימים שלפנ"ז אין חובה לאכול מצה (כפרש"י שם) — הרי זה גופא נלמד מיום השביעי (כפרש"י שם). ואכ"מ.

לקראת שבת

נתחדש כאן בכתוב יותר מהתם – דהרי לרש"י "ופנית בבוקר והלכת לאהלך" שבפ' ראה ו"עצרת עצרו מלצאת" דכאן הם שני דינים שונים:

דין ופנית בבוקר מדובר בדין לינה מפני הקרבן²⁵ שמביא היחיד, ובוזה "טעון לינה ליל מוצאי יו"ט", משא"כ מה שטעון לינה ביום השמיני עצרת "עצרו מלצאת" הוא דין בהיום דשמע"צ, ולפיכך – א) אינו בשאר רגלים, ב) טעון לינה לא בליל מוצאי יו"ט, כ"א בליל יו"ט (דאף שאינו יכול לצאת מחוץ לתחום וכו', הרי יתכן שיצא מירושלים בתוך התחום כפרש"י (פסחים שם)). ג) אי"ז שייך להבאת קדשיו, קרבנות היחיד של כ"א מישראל (ראי' וחגיגה), כ"א מחמת קרבנות מוספי היום²⁶ שהם קרבנות ציבור – פר אחד איל אחד שכנגד כל ישראל.

וי"ל שבזה מבואר גם זה שבז' הימים שלפנ"ז לא הי' טעון לינה, כי מכיון שכל ימות הרגל הקריבו כנגד ע' אומות, הרי אף שהיו כל ז' הימים בירושלים אין הכרח שיהי' באופן כזה שיתעכבו שם כל הזמן ולא יצאו ללון.

והיינו דכתבי' לקרא בפ' חג המצות ולא כתבי' בפ' קרבנות. וצ"ע לאיזו פרשה כוונתו במ"ש "בפ' קרבנות", והרי לדבריו קרבנות טעונים לינה היינו קרבנות ראי' וחגיגה – קרבנות יחיד (ולא דפרשתנו דמדובר במוספי הרגלים – קרבנות צבור), ובפ' ראה שם (וכן בפ' משפטים ותשא) נזכרים קרבנות ראי' וחגיגה – לא יראה פני ריקם כו'. וצ"ע.

25) וגם זה רק בשייכות לקרבן פסח, כנ"ל הערה 13.

26) בריטב"א ר"ה שם: דהכתוב הוסיף ברגלים חיוב לינה מדין הרגל (והיינו לימוד דלמדין (ר"ה שם. וש"נ) מה חג המצות טעון לינה אף חג הסוכות טעון לינה), אע"פ שאינו מקריב קרבן

דרכי החסידות

אגרות קודש מכ"ק אדמו"ר מוהריי"צ
מלויבאוויטש נ"ע בענייני עבודת השי"ת

להאיר את הסביבה

"מי שיש בידו לנקוב מרגלית או ללטוש אבנים טובות ועוסק בעבודת מלאכת אפיית לחם, הגם שהיא עבודה ומלאכה הצריכה במאד, בכל זה לחטא יחשב לאיש ההוא"

הטוב הוא טוב, המעולה אינו משובח?

בדבר מעמדו ומצבו הרוחני שחוזר דא"ח בכל ש"ק ולומד שיעורי גמרא ומשניות ברבים, הנה בודאי ת"ל בעד זה וטוב הדבר, אבל ידוע מאמרו של הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק מוהרר"ש צוקללה"ה נבג"מ זי"ע שענה לאחד על יחידות בזה"ל "צי אז גוט איז גוט, איז בעסער ניט בעסער, גוט איז גוט, און בעסער איז בעסער" – וכי מאחר דטוב הוא טוב האם בשביל זה המעולה אינו משובח, הטוב הוא טוב והמעולה הוא משובח. –

העבודה, היא בכל אדם לפי מהותו ומעלתו.

מי שיש בידו לנקוב מרגלית או ללטוש אבנים טובות ועוסק בעבודת מלאכת אפיית לחם, הגם שהיא עבודה ומלאכה הצריכה במאד, בכל זה לחטא יחשב לאיש ההוא.

הנהו אחד מתלמידי התמימים הבעלי כשרון, אשר פעמים רבות דיבר הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק צוקללה"ה נבג"מ אודותו לשבת, וכמה תקוות טובות הי' לו להוד כ"ק אאמו"ר

הרה"ק עליו, אשר בכל מקום היותו יאיר באור תורה ויעשה סביבה של חסידים ואנשי מעשה, כעל אחד מנבחרי התלמידים יחיו.

סוד הבירורים שהתחיל מאברהם אבינו

הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק צוקללה"ה נבג"מ זי"ע שאל את אחד המלמדים שהיו אצלו ביחידות, אם יש להם קביעות ללמוד דא"ח בימי החול ובש"ק.

ויענהו המלמד, כי הבע"ב הם חסידים ויראי אלקים, אבל ללמוד דא"ח אין להם חשק כל כך ולומדים רק בש"ק.

ויאמר הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק צוקללה"ה נבג"מ זי"ע: ולאיזה מטרה הביאך השי"ת מעיר פלונית דחבל ווילנא לעיר פלונית בחבל חערסאן, אם רק בשביל המלמדות הי' יכול להזמין לך תלמידים גם במקום מגורך או בסמוך לך, והאם שמת אל לבך כי מד' מצעדי גבר כוננו בשביל כוונה פנימית.

מאז שאמר הקב"ה לאאע"ה לך לך מארצך וגו' וכתוב ויסע אברם הלוך ונסוע הנגבה, הותחל סוד הבירורים, ועפ"י גזירת ההשגחה העליונה האדם הולך למסעותיו במקום אשר הניצוצות שצריכים להתברר על ידו מחכים לו שיבררם, כמו האסורים החבושים בבית האסורים מחכים לגאולתם, הצדיקים שהם בעלי ראי' רואים הם באיזה מקום הבירורים שלהם מחכים להם והולכים שמה בעצמם, ועמא דבר הנה עילת כל העילות וסיבת כל הסיבות מסבב להם עילות וסיבות שיבואו למקום ההוא, אשר שם הוטלה עליהם העבודה בעבודת הבירורים.

האדם הוא בעל בחירה בכל עניניו, ואין הדיעה העליונה חוסמת דרכי בחירתו, והידיעה שלמעלה אינה מכרחת את בחירתו כלל, אמנם מי שחוננו השי"ת דעת, ועובד את הוי' בתומ"צ ובעבודה שבלב ודרכי תורת החסידות, צריך לשום לבו ודעתו על כל הנעשה אתו עמו.

. . אחרי הדברים הקדושים אשר דיבר הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק צוקללה"ה נבג"מ זי"ע עם המלמד החסיד נ"ע, הנה כל הדיבורים הביאורים וההסברים אך למותר המה, כי כל אחד ואחד לא רק שמבין ומשיג את הדברי קודש ודברי חיים הנאמרים בזה, אלא גם מרגישם בהרגש נפשי, ועלינו רק לשום לבנו ודעתינו איך ובאיזה אופן להביא הדבר הזה, לעשות סביבה של אור תורה ולימוד דא"ח, מהכח אל הפועל, ולהתחנן אל הוי' בתפלה ותחנונים, כי הוא ית' יחוס וירחם להושיע כי יבוא בפועל טוב, וטוב יהי' בגשמיות וברוחניות.

